PLZEŇSKÁ VODÁRNA
O vodě a lidech kolem ní

Ladislav Silovský

Vodárna Plzeň

PLZEŇSKÁ VODÁRNA – O VODĚ A LIDECH KOLEM NÍ

Texty © Ladislav Silovský
Redakce © Petr Mazný, Petr Flachs
Fotografie © Jan Vaněk, Zbyněk Šůcha;
sbírka společnosti Vodárna Plzeň, správce Karel Kučera;
sbírka společnosti Vodárna venkov, správce Luboš Kučera;
sbírka provozu ČOV, správce Milan Rataj;
sbírka provozu ČOV venkov, správce Martin Košek;
sbírka provozu Kanalizace, správce Tomáš Mádr;
sbírka provozu Rozvod vody, správce Michal Kašpar;
Západočeské muzeum v Plzni – národopis a oddělení novodobých dějin (str. 42, 43, 46, 47);
Archiv města Plzně (str. 14, 165, 166, 167, 169, 170, 172, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 205, 207);
soukromá sbírka Marie Kučerové, soukromá sbírka Jaroslava Anděla, soukromá sbírka Miroslava Šilhavého, soukromá sbírka Otakára Schmidta, soukromá sbírka Václava Fialy, soukromá sbírka Ladislava Silovského, soukromá sbírka Jana Mikače, soukromá sbírka Marka Cvrka, soukromá sbírka Petra Götze, soukromá sbírka Vladimíra Hrabce, soukromá sbírka Jaroslava Urbánka, soukromá sbírka Petra Fencla, soukromá sbírka Stanislava Lida; časopis Vodopád a propagace společnosti

Vydavatel © Starý most s.r.o., Plzeň
www.starymost.cz
www.fb.com/www.starymost.cz
Vydání první, 2026
DTP: Eva Haunerová, Lukáš Houška, Starý most s.r.o.
Tisk: TISK CENTRUM s.r.o.

ISBN 978-80-7640-077-1

Úvod

Vážení čtenáři,

druhá kniha o plzeňské vodárně by nikdy nevznikla bez velké pomoci pamětníků i současníků, kteří s ní spojili svůj profesionální i soukromý život.

Původní záměr jen rozšířit první knihu formou reedice o podrobnější popis všech vodárenských provozů a doplnit některé historické souvislosti jsem musel pozměnit díky nálezům, které se objevily v městském a vodárenském archivu. Jednalo se o nikdy nezveřejněné plány provozů, které se nerealizovaly, nebo jedinečné jmenné záznamy pracovníků z šedesátých let 20. století týkající se všech provozů. Stejně tak mnohé fotografické materiály dlouho ležely zapomenuty a čekaly, až spatří světlo světa. Ve spojení s naprosto nenahraditelnými vzpomínkami vodárníků tak vznikla tato kniha. Ta přibližuje nejen historii vodárny, ale v pestré mozaice zaznamenaných příběhů a vyprávění předkládá živý obraz jejího fungování.

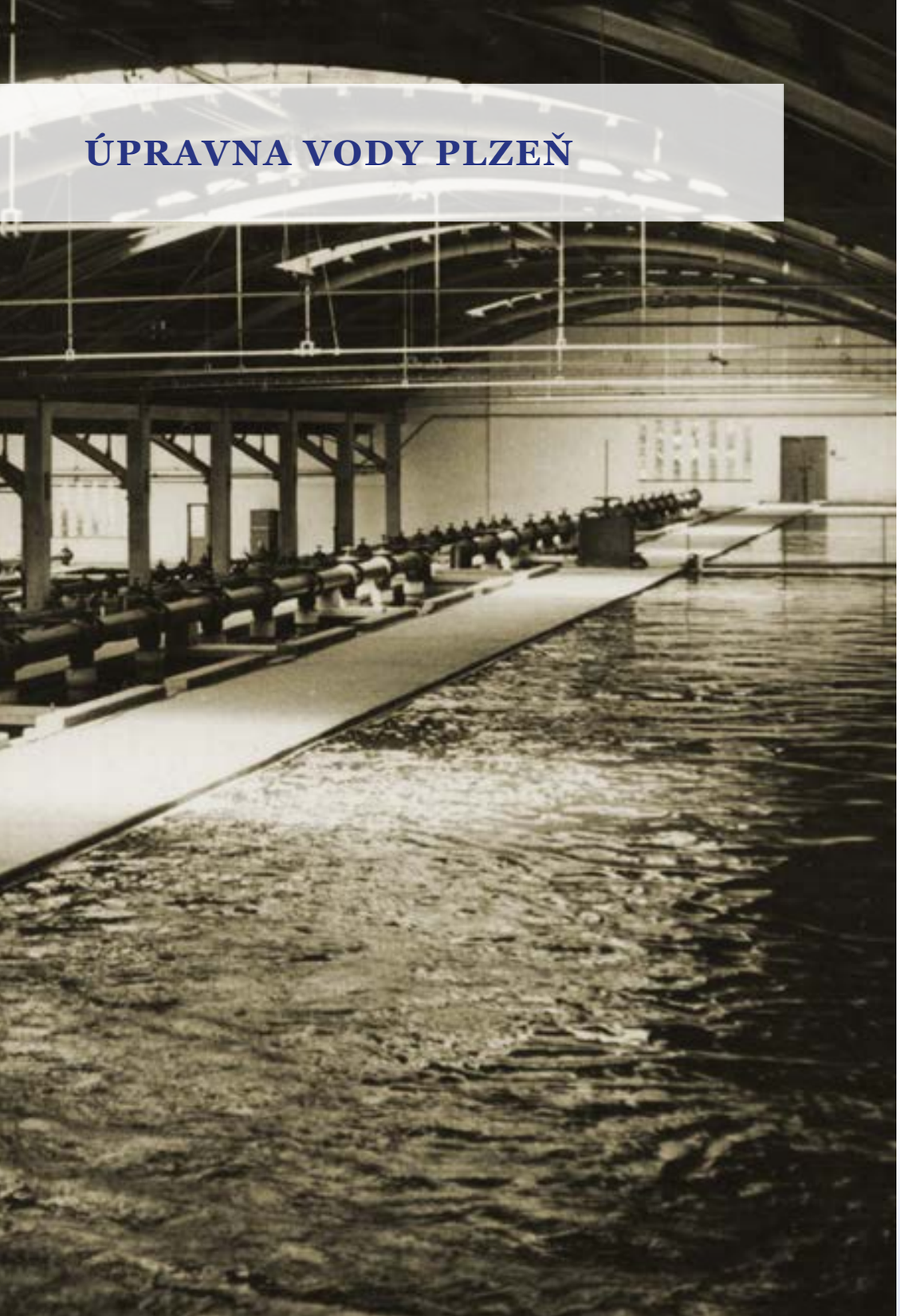
Díky veliké trpělivosti a profesionálnímu přístupu nakladatelství Starý most jsem mohl všechna originální svědectví sestavit a doplnit o svoje vzpomínky a bádání. Vyprávění o současných vodařích, kteří spravují a řídí všechny provozy a zajišťují vše potřebné, bude teprve někdy v budoucnosti napsáno. Věřím, že budoucnost vodárny je díky profesionálnímu přístupu všech, kteří pod ni patří, v dobrých rukou.

Staří vodaři se podle legendy z 19. století častovali při vzájemném setkání zvoláním „Brixen Pixen“, což volně přeloženo má znít: vše je v pohodě, voda teče tam, kam má. Myslím, že tohle zvolání přesně vystihuje vodárenskou duši. Tak Vás nad stránkami této knihy zdravím stejně.

Brixen Pixen,
Ladislav Silovský, září 2026

Poděkování si zaslouží

Úpravna vody: Radovan Škarban, Alena Výborná, Marie Kučerová, Karel Kučera, Luboš Kučera, Otakáro Mária Schmidt, Ondřej Strážický, Milan Vostrý, Miroslav Šilhavý, František Šimána, Kateřina Fleisznerová, Jiří Kozohorský
Rozvod vody: Michal Kašpar, Luděk Schejbal, Marta Ševčíková, Jiří Zoubek, Jaroslav Anděl
Čistírna odpadních vod: Milan Rataj, Vladimír Hrabec, Marek Cvrk, Jaroslav Urbánek, Martin Košek, Jaroslav Štych, Petr Götz, Roman Němec, Václav Fiala, Petr Fencl, Tomáš Mádr, Richard Bláha, Eliška Manová
Další spolupracovníci: Jan Mikač, Jana Mikačová, Pavel Procházka, Petr Mlád, Zbyněk Šůcha, Jan Vaněk, Štěpánka Pflegerová, Kryštof Drnek
Nakladatelství Starý most: Petr Mazný, Petr Flachs, Eva Haunerová
Zvláštní poděkování: Hana Silovská

ÚPRAVNA VODY PLZEŇ

Nová říční parní vodárna

Zajištění kvalitní pitné vody pro Plzeň a tu znečištěnou znovu vyčistit a vrátit do řeky – to byl velmi dobrodružný a poutavý příběh. Vše začalo roku 1885, kdy město rozhodlo o stavbě nové říční vodárny. Ta měla vyřešit nedostatek pitné a užitkové vody pro město Plzeň. Informace o jejím vzniku a stavbě jsme uvedli v předcházející knize o plzeňské vodárně.

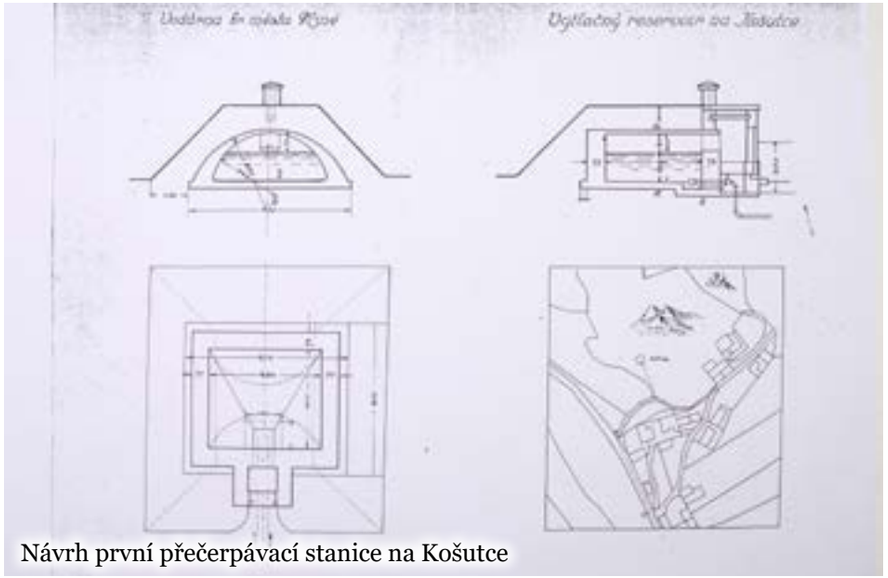

Západočeské muzeum v Plzni vystavuje dobové nálezy, které se po staletích dostaly „na světlo“ právě při stavbě vodárny v roce 1888

Vodárna měla původně vzniknout na jiném místě v katastru města Plzně. Některé tehdejší nákresy se šťastnou shodou okolností zachovaly v městském archivu. Tahle místa, kde měla být vodárna vybudována, s vodou přímo souvisí, neboť později zdejší podzemní prameny doplnily zásobování Plzně pitnou vodou. Pro upřesnění jde o místa, kde svého času vznikla městská velice oblíbená plovárna v Doudlevcích.

Vodárenský archiv ukrývá naprosté unikáty, které mapují vznik první říční parní vodárny z roku 1889. Předkládané plány vypracovali škodováci Ing. František Welner a Ing. Jindřich Mikolecký. Detailní projekt filtrační stanice a vodojemu svěřila firma Emila Škody profesorovi na české technice v Plzni R. Vosykovi. Plány rozvodné potrubní sítě, jímání vody z řeky,

Kolaudace byla provedena 25. října 1911 a vše vybudoval stavitel Vojtěch Tyl za 5 627 korun. Vodojem byl postaven společně s čerpací stanicí v nadmořské výšce 334 m. Vedle stál armaturní objekt o rozměrech 6,1 × 6,7 m. Tato historická čerpačka byla zbourána v roce 1970.

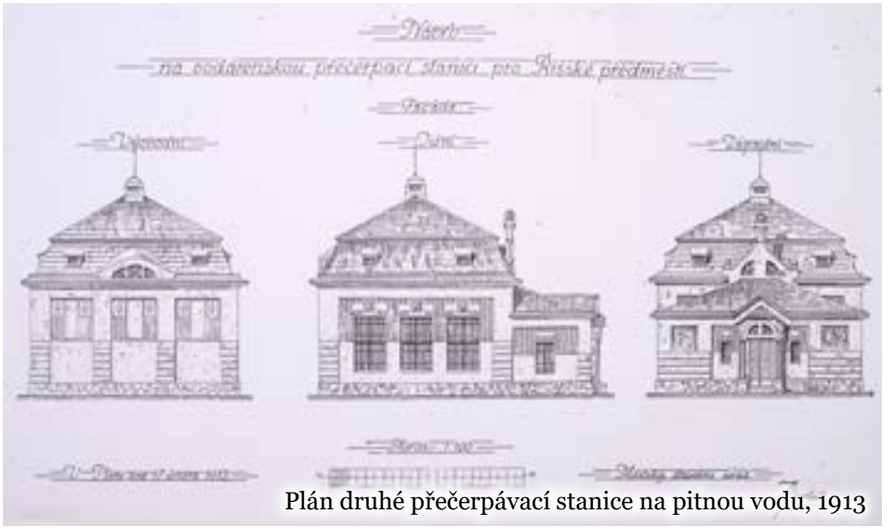
Návrh první přečerpávací stanice na Košutce

První přečerpávací stanice na Košutce, 1911

Druhá přečerpávací stanice

Druhá čerpací stanice se připojila k vodárně na Říšském Předměstí. Projekt vypracoval městský stavební úřad v únoru 1913 na rohu dnešních ulic E. Beneše a 17. listopadu. Stanice obsahovala strojovnu se třemi odstředivými čerpadly poháněnými elektromotory a dvě tlakové nádoby. Byla zde služebna a údržbářská dílna. Architektem přečerpávačky se stal Josef Farkaš a stavitelem byl Josef Štika. Celý pozemek stanice byl oplocen.

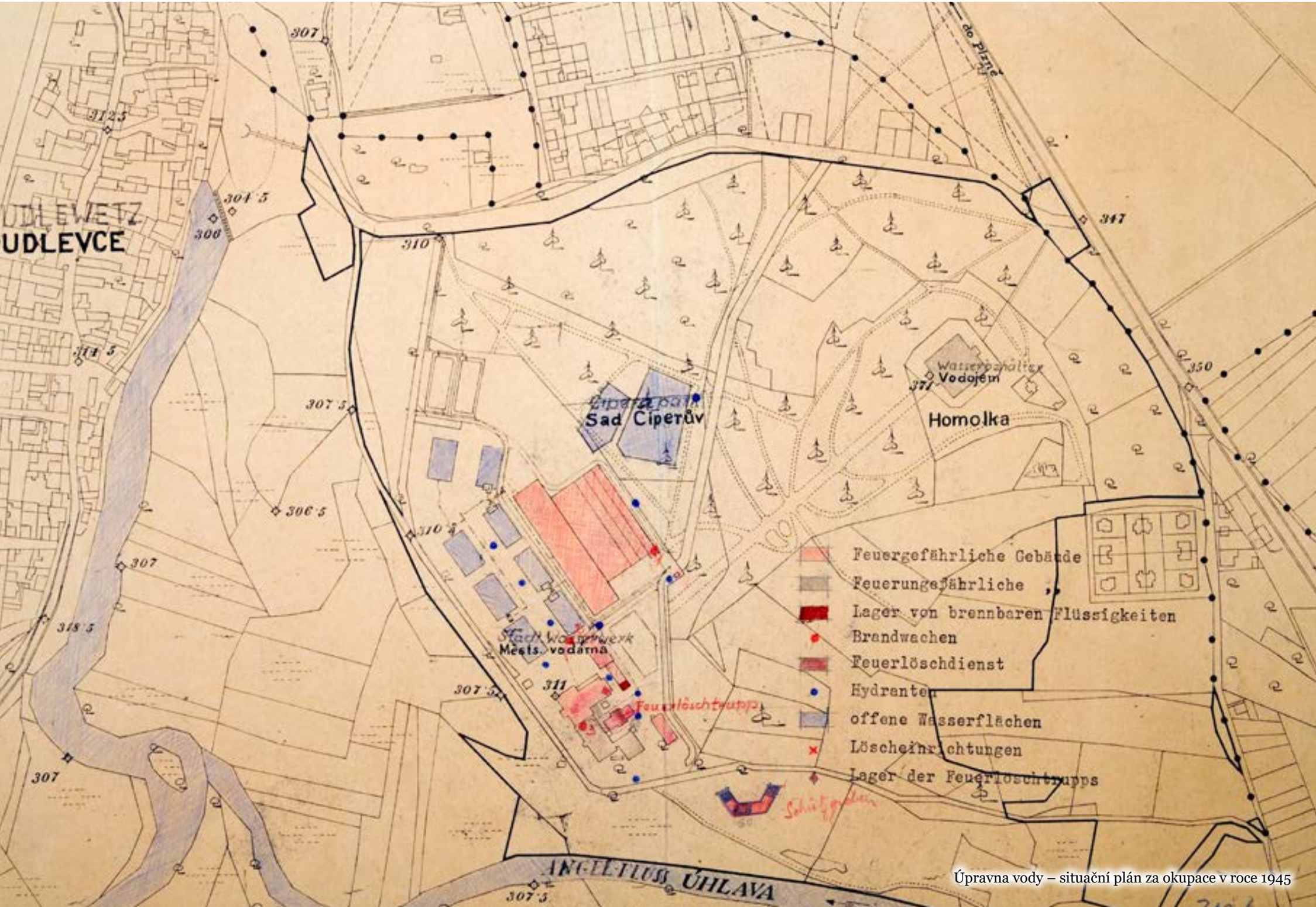

Plán druhé přečerpávací stanice na pitnou vodu, 1913

Jižní a východní průčelí zdobily reliéfy z brizolitu – děti a masky *(tahle krása byla zničena v sedmdesátých letech 20. století)*. Roku 1914 začala stanice pracovat. Náklady i se stroji činily 100 000 korun. Elektromotory se samočinně spouštěly a zastavovaly pomocí hydraulických spínačů. Měly celkový výkon 82,5 HP, čerpadla 51 litrů za sekundu. Ve výtlačném potrubí čerpadla udržovala tlak 3,5 až 4,8 atmosféry. Na svoji dobu to bylo dokonalé strojní dílo. V roce 1933 se připravovalo rozšíření stanice, neboť Říšské Předměstí se prudce rozrůstalo, ale došlo k němu až na konci šedesátých let 20. století.

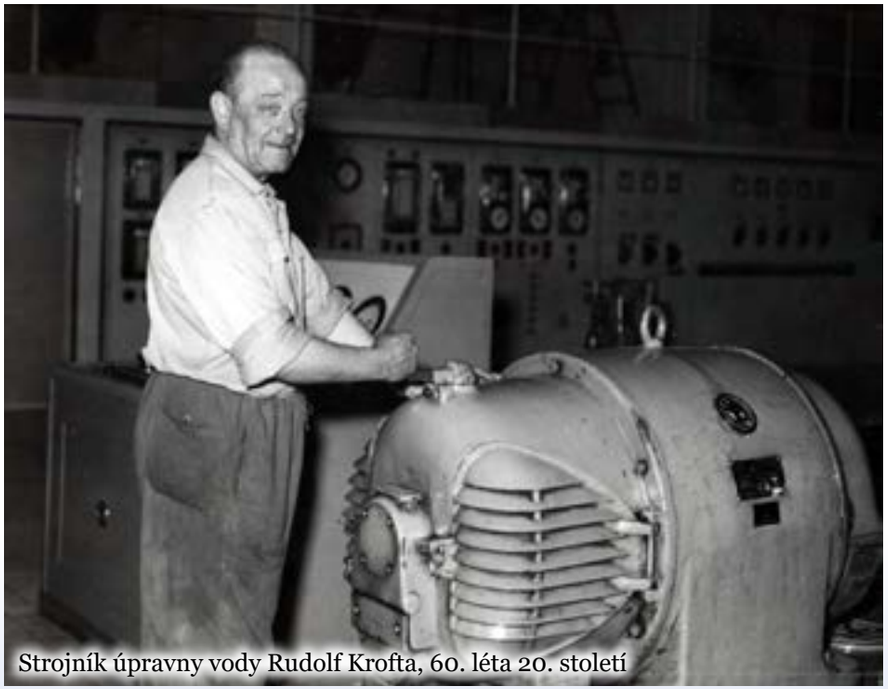
Přečerpávací stanice na Říšském Předměstí z roku 1914, roh ul. 17. listopadu a tř. E. Beneše, 1993

Úpravna vody – situační plán za okupace v roce 1945

Jak se žilo na vodárně od sedmdesátých let 20. století

Vrátnicí Vodárny prošlo za ta dlouhá léta mnoho zajímavých osobností. Mimo svoji práci často vynikaly v mnoha oborech lidské činnosti, ať již na poli kulturním, společenském, nebo sportovním. Byli mezi nimi nejen úspěšní režiséři, scénáristé, herci a loutkoherci, ale také hudebníci, historičtí šermíři, komedianti všeho druhu včetně kouzelníků a také mnoho doktorů i profesorů, kteří se nehodili režimu před rokem 1989. Pracovala zde celá řada chovatelů drobného zvířectva, vzácných ptáků i závodních chrtů. K nim se družili náruživí rybáři a obětaví myslivci. Fyzická zdatnost, tolik potřebná pro vodárenské povolání, byla obtisknuta ve sportovním úsilí zaměstnanců. Není tedy s podivem, že ve volném čase reprezentoval tehdy značku vodárny početný zástup sportovců, a to velice rozmanitý. Fotbalisté, atleti, vzpěrači, boxeři, zápasníci, motorkářští závodníci, volejbalisté i piloti sportovních letadel. Tuhle pestrou paletu ještě doplňovali sběratelé všeho možného, nechyběl ani znalec cizích jazyků, tedy těch běžně neužívaných, například japonštiny. Tak byla pohromadě rozmanitá společnost oplývající mnoha dovednostmi a postupně se formovala danými pracovními podmínkami – nepřetržitý provoz, denní, noční a odpolední směny, nutnost zůstávat při haváriích a opravách tak dlouho v práci,

Strojník úpravny vody Rudolf Krofta, 60. léta 20. století

jak situace vyžadovala, a hlavně umět si s náročnou pracovní situací poradit rychle a odvést kvalitní práci – upravovat pitnou vodu, čistit špinavou a všechno to množství vody dopravit tam, kam bylo potřeba, často pomocí techniky, která nebyla zdaleka na potřebné úrovni.

Zaměstnanci vodárny na Homolce

Na počátku vodárny

Když byla v roce 1889 spuštěna nová říční parní vodárna a vodovod dopravil první tisíce litrů pitné vody pro Plzeň, začala se psát novodobá vodárenská kronika. Záznamy vyprávějí o první legendární skupině sedmi statečných, která spustila parní stroje a vodní pumpy. Ty jsme si již připomněli. Tehdy také začal dramatický duel mezi vodárnou a obyvateli stále rostoucího města. Desítky tisíc lidí přicházely za prací do průmyslových závodů Plzně a musely někde bydlet. Potřebovaly kvalitní vodu na pití, vaření a na hygienu. Požadavky směřující k vodárně byly nekompromisní. Vodárníci za pomocí těch nejmodernějších technologií, které byly tehdy dostupné, tento úkol plnili ke spokojenosti všech. Převzali slavnou tradici prvních vodárenských rodů v Plzni, Smyčků a Ptáků, co vládly na staré vodárně v Pražské ulici a celá desetiletí dovedly a dovedou i dnes nenahraditelnou tekutinu, pitnou vodu, pro obyvatele upravit a dodat až do jejich domácností.

PLZEŇSKÁ KANALIZACE

Z historie

Pátrání po stopách plzeňské kanalizace od jejího počátku a sledování úsilí o postavení první čistírny odpadních vod v Plzni je příběhem plným velkého odhodlání prosadit dobrou věc. Příběh, ve kterém se bojuje s lidskou

Kvalitní potrubí na kanalizaci v Plzni dodávala továrna na keramické zboží U Khodlů ve Střelecké ulici

tom povolit:
1) provádění staveb kanalisačních
a 2) provedení účelné regulace ze.
by Radbuzy. K účelu úředního jednání
přikládá se seznam veškerých zájemníků
s připojením plánu list 605.

Z purkmistrovského úřadu
král. města Plzně, dne 13. července 1898.

Purkmistr

PURKMISTROVSKÝ ÚŘAD KRÁL. MĚSTA PLZNĚ

Povolení od purkmistra na stavbu kanalizace, 1898

Skvěle udržovaná kanalizace pod Plzní

Postavit kvalitní stoku, která přetrvá dlouhá léta, zvládli jen profesionální vodaři

Jak se žilo kanálníkům

Krysař zbavený romantiky 19. století

Od časů bájných krysařů, patrně prvních kanalizačních dělníků, je tohle řemeslo obestřeno určitým tajemstvím a některé legendy bývají často hrozivé. Může za to skutečnost, že do podzemního labyrintu stok a kanálů nikdo v historii nevstupoval zrovna dobrovolně. Prostředí je to nevábné, ale udržet čisté, průchodné kanalizační sítě je v životě města jedna z nejdůležitějších věcí. Party kanálníků a bratrstev utvářely více než sto let svérázné společenství trochu obávané, odstrkované a někdy i opovrhované, ale nesmírně potřebné. Měli těžkou a namáhavou práci a mechanizace byla od počátků až do poloviny 20. století naprosto nedostatečná. Tam pod povrchem Plzně se zkrátka muselo držet při sobě, jen tak se dalo přežít ve zdraví a splnit, co bylo třeba. Vše z kanálů muselo odtékat mimo město do řek, později na ČOV. Plzeňští kanálníci tohle dovedli splnit od počátků až po dnešek.

Posádka kanálníků byla sehraná

Stavba nové regenerace – samostatná nádrž pro bakterie na aktivaci

Renovace aktivačních nádrží

Upraven i modernizován byl celý řídicí systém čistírny a byl doplněn o optimalizaci procesu biologického čištění. Oficiální název této modernizace zněl vznešeně „Water Treatmentace Optimalisation systém“.

Generální oprava dosazovací nádrže č. 1

Jednalo se o řízení klíčového procesu probíhajícího v aktivačních nádržích na základě online měření koncentrace dusíkatého znečištění v reálném čase. Tento systém sledoval množství rozpuštěného kyslíku v aktivaci, sušinu kalu i obsah dusičnanů a amoniaků v několika zónách. Pomocí těchto veličin bylo možné energeticky optimalizovat proces nitrifikace.

Při intenzifikaci došlo k obnovení aeračního zařízení.

Byla instalována nová dmychadla vzduchu na předku aktivace a vyměněny rozvody i všechny distribuční elementy v aktivačních nádržích. Lepší průtočnost tlačeného vzduchu a moderní dmychadla rapidně spotřebu el. proudu snížily. Novým provzdušňováním tak došlo k dokonalému procesu odstraňování fosforu, amoniaků a dusíkatých látek.

Ve většině aktivačních nádrží byly umístěny distribuční elementy skládající se z nosných částí, trubkových rozvodů vzduchu a vlastních elementů. Na kruhových talířích byla upevněna pryžová perforovaná membrána, která se při vpuštění tlakového vzduchu nafoukla a přes póry pronikaly bublinky vzduchu do aktivační směsi v nádržích.

Celá aktivace prošla také rozsáhlou renovací všeho rozvodného potrubí z běžného provedení do nerezavého, daleko odolnějšího a kvalitnějšího.

Na ČOV II je napojeno 180 tisíc osob. Délka stokové sítě činí 540 km. Vyčištěná voda za rok činí 18 milionů m^3. Vzniklé odpady za rok jsou 18 tisíc tun kalu k likvidaci, 4,2 milionu m^3 bioplynu, 420 tun písku a 350 tun shrabků. Provoz ČOV zajišťuje jeden dispečer a tři strojníci v nepřetržitém provozu. Střídají se čtyři směny. Celkem ČOV zaměstnává kolem 40 lidí včetně dílny, která slouží i pro okolní provozy.

Obsah

Úvod ... 3
Poděkování si zaslouží ... 3

ÚPRAVNA VODY PLZEŇ ... 4

Nová říční parní vodárna ... 5
Renovace a přestavba vodárny (1904–1918) ... 15
Vodárna po první světové válce ... 22
Puech-Chabalova filtrace (1923–1926) ... 26
Provoz vodárny (1924–1926) ... 40
Zázemí v Klicperově ulici ... 45
Elektrifikace vodárny v letech 1938–1939 a období do roku 1945 ... 57
Vodárna v letech 1945–1969 ... 68
Seznam zaměstnanců – rok 1967 ... 78
Jak se upravovala voda v ÚV II v roce 1969 ... 84
Jak se žilo na vodárně od sedmdesátých let 20. století ... 92
Další vývoj vodárny (1982–1989) ... 110
Zcela nová úpravna pro další tisíciletí ... 112
Renovace úpravny vody III (2007–2016) ... 125
Vodojemy čerpací stanice ... 141

VODÁRNA PLZEŇ-VENKOV ... 144

Vodárna-venkov ... 145

ROZVODY VODY ... 150

Rozvod vody a MTZ ... 151

PLZEŇSKÁ KANALIZACE ... 164

Z historie ... 165
Výstavba nové kanalizace ... 168
Kanalizace po druhé světové válce ... 174
Jak se žilo kanálníkům ... 179
Provoz kanalizace dnes ... 184

ČISTÍRNA ODPADNÍCH VOD PLZEŇ ... 198

Zrod první ČOV ... 199
ČOV I z roku 1964 ... 208
Jak se žilo na první ČOV ... 219
Labutí píseň ČOV I ... 244
ČOV II – stavba a složení linek (1989–1996) ... 250
Cesta odpadní vody na ČOV II ... 262
Modernizace provozu od roku 2013 ... 275
Čerpací stanice splaškové vody ... 301

ČISTÍRNA ODPADNÍCH VOD PLZEŇ-VENKOV ... 304

ČOV Plzeň-venkov ... 305

Slovo závěrem ... 314
Název a organizační zařazení ... 315
Kdo stál v čele ... 315
Literatura a prameny ... 316
O autorovi – Ladislav Silovský ... 318